

พัฒนาการของหนังประโมทัยคณะบุญเทียนน้อย

Development of Nangpramo Thai form Bunthiamnoi

นัฐพงษ์ ทองม้วน^{1*}, สุรพล เนสุสินธุ์²
Nattaphong Thongmuan^{1*}, Surapol Nesusin²

^{1,2} สาขาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

^{1,2} Master of Program, Faculty of Fine and Applied Arts, Khonkaen University

*Corresponding email: thongmuannattaphong@gmail.com

Received: 10 August 2021; Revised: 20 September 2021; Accepted: 22 September 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาพัฒนาการของหนังประโมทัยคณะบุญเทียนน้อย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการศึกษาเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ จากกลุ่มผู้รู้จำนวน 3 คน ศิลปินผู้แสดงจำนวน 2 คน ผู้ปฏิบัติจำนวน 2 คน บุคคลทั่วไป จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ แล้วนำผลการวิเคราะห์ โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ประวัติพัฒนาการหนังประโมทัยคณะบุญเทียนน้อย เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2527 โดยนายเจียม อนันตวง ได้จัดทำการแสดงหนังประโมทัยจากจังหวัดอุดรธานี เริ่มฝึกหัดการขับร้อง การรำ การพากษ์เจรจา การทำตัวหนัง การสร้างตัวหนังและการใช้ไฟด้วยตัวเอง รวบรวมสมาชิกได้ 8 คน ฝึกซ้อมการแสดงจนสามารถรับงานแสดงได้ มีเครื่องดนตรี พิณ 1 ตัว แคน 1 เต้า และกลอง 1 ใบ การแสดงแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงที่ 1 การแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองลำเพลิน ช่วงที่ 2 การแสดงหนังประโมทัยเรื่องสังข์สินชัย ตอนตามเอาอา หลังจาก พ.ศ. 2549 ได้มีการพัฒนาการแสดงหนังในรูปแบบหนังตะลุงซึ่ง เพิ่มเครื่องดนตรีสากลตามแบบวงดนตรีลูกทุ่ง ช่วงโหว่หลังจากการไหว้ครูใช้ผู้แสดงหญิงออกมาเต้นระบำหน้าเวทีแทนการเชิดหนัง ระหว่างดำเนินเรื่องนิยมให้มโนกร้องหญิงชาย ขับร้องเพลงลูกทุ่งหมอลำ เน้นความสนุกสนานเป็นหลัก

คำสำคัญ : พัฒนาการ, หนังประโมทัย, บุญเทียนน้อย

ABSTRACT

This research the objective of this study was to study the development of Nang Pramothai form Bun Thiam Noi faculty. It is qualitative research. By means of document study and field data collection by survey, observation, interview from a group of 3 knowledge persons, 2 performing artists and 6 general public. The tools used for data collection were survey form, observation form, and interview form. and the results of the analysis by descriptive method

The results showed that regarding the history and development of Nang Pramothai, Bunthiamnoi faculty It was established in 1984 by Mr. Jeam Anantawang, who remembered the Pramothai movie performance from Udon Thani. Start practicing singing, casting, voice acting, dialogue, film making, movie making and using fire by yourself. Gather up to 8 members and practice acting until they can accept the show. There are musical instruments, 1 harp, 1 cane and 1 drum the performances were divided into 2 periods: the first period, the Mo Lam performance of "Tor Klon Pheen Lam Ploen," the second period, the Pramothai performance of Sang Silpchai, and the "Tam Aw Aw" episode. in the form of shadow play Added international musical instruments in the style of a country music band. During the show after Wai Khru, female actors come out to dance in front of the stage instead of the movie. During the popular story, there are female and male singers. Singing Luk Thung Mo Lam Focus on fun.

Keywords : Development, Nangpramothai, Bunthiamnoi

บทนำ

มนุษย์สร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของตนเองและสังคม โดยโครงสร้างปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิตเรียกว่าปัจจัยสี่ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม อาหารและยารักษาโรค นอกจากปัจจัยพื้นฐานดังกล่าวแล้วมนุษย์ยังสร้างวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองทางด้านจิตใจถือเป็นการผ่อนคลายและให้ความบันเทิง การแสดงออกซึ่งความรู้สึกเป็นหน้าที่ของศิลปะดนตรี ร่ายรำ และนิทานพื้นบ้าน ซึ่งทางมนุษยวิทยาเรียกพฤติกรรมเหล่านี้ว่า พฤติกรรมการแสดง (ยศ สันตสมบัติ, 2540) การละเล่นเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการ ด้านจิตใจของมนุษย์ การละเล่นมีอยู่ในทุกสังคมเพียงแต่อาจมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ตามสภาพภูมิศาสตร์และสังคมแต่ละท้องถิ่น การละเล่นของชาวบ้านที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ นั้น เรียกว่า “การละเล่นพื้นบ้าน” เป็นวัฒนธรรมประเภทหนึ่ง que แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพราะมนุษย์ได้นำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความบันเทิงให้แก่ตนเอง (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2530) เมื่อการละเล่นพื้นบ้านเกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ได้สั่งสมมาและกลายเป็นรูปแบบการแสดง และรูปแบบการบรรเลงดนตรีที่ชัดเจนจากนั้นจึงได้พัฒนามาเป็นการแสดงพื้นบ้าน

การแสดงหนังประโมทัยในภาคอีสานถือเป็นการละเล่นทางวัฒนธรรมการละเล่นอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นมา แม้จะไม่นานและได้รับความนิยมเท่าหมอลำ แต่หนังประโมทัยก็ค่อนข้างจะแพร่ไปในหลายจังหวัดของภาคอีสาน เรื่องประวัติความเป็นมาของหนังประโมทัย ไม่มีผู้ใดได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร สันนิษฐานว่าหนังประโมทัยคงจะได้รับการถ่ายทอดศิลปะการแสดงมาจากหนังตะลุงภาคใต้ ส่วนจะถ่ายทอดเข้ามาช้านานเพียงไรก็ไม่มีการทราบ อย่างไรก็ตามจากข้อเขียนของ มิลเลอร์ และ เจริญชัย ชนไฟโรจน์กล่าวว่า อุบลราชธานีเป็นศูนย์กลางแห่งแรกของหนังประโมทัย หัวหน้าคณะหนังประโมทัยหลายคณะ กล่าวว่าเริ่มเกี่ยวข้องกับหนังประโมทัยครั้งแรกจากคณะหนังประโมทัย จังหวัดอุบลราชธานี หนังประโมทัยคณะเก่าที่สุด คือ คณะฟ้าบ้านทุ่ง ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2469 หรือเมื่อ 55 ปี ล่วงมาแล้ว ปาง สะดุน ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะหนังประโมทัยคณะหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวว่า

หนังประโมทัยในจังหวัดอุบลราชธานีได้รับความนิยมมากในระหว่าง พ.ศ.2469 – 2472 หลังจาก พ.ศ.2472 ความนิยมเริ่มลดลง เพราะมีลิเกจากภาคกลางเข้ามาแสดงในภาคอีสาน หนังประโมทัยกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (Miller and jarechai chonpairot, 1979) หนังประโมทัยในภาคอีสานสันนิษฐานว่า น่าจะได้รับการถ่ายทอดมาจากภาคใต้โดยผ่านภาคกลาง เพราะหนังตะลุงอีสานหรือหนังประโมทัยนั้นใช้ดนตรีประกอบคือระนาดเป็นหลัก ทั้งแถบจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และร้อยเอ็ด ซึ่งล้วนเป็นแหล่งของหนังตะลุงที่ใช้ระนาดตีเป็นหลักในการแสดงทั้งนั้น (จักรกฤษ เรื่องวุฒิ, 2555) หนังประโมทัย มีลักษณะเด่นที่อารมณ์ขัน แทรกคติเตือนใจ และยังขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เชิดอีกด้วย โดยแทรกอารมณ์ขันในเรื่องและบทเจรจาสามารถออกนอกเรื่องได้ สาเหตุที่หนังประโมทัยเสื่อมความนิยมไปอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีการรับเอาวัฒนธรรมแบบตะวันตกเข้ามามากเนื่องจากการพัฒนาประเทศ ประกอบกับหนังประโมทัยไม่พัฒนาตัวหนังและเนื้อเรื่องให้แปลกใหม่ และที่สำคัญคือเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ค่าจ้างค่าตอบแทนไม่มากซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลให้คณะหนังประโมทัยต้องหยุดแสดงไป (ชุมเดช เดชภิมล, 2531)

ปัจจุบันนี้มีการแสดงมหรสพหลากหลายประเภทได้เข้ามามีบทบาทและเป็นที่ยอมรับหลายสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ดังนั้นความนิยมในการแสดงหนังประโมทัยของคนในท้องถิ่นภาคอีสานจึงลดน้อยลง ด้วยเหตุปัจจัยต่าง ๆ คือขาดผู้สืบทอด เนื่องมาจากความคิดของคนรุ่นใหม่ที่มีมองศิลปะการแสดงประเภทนี้เป็นเรื่องยุ่งยากและต้องเสียเวลาในการฝึกหัด หรือการเรียนรู้ศิลปะการแสดง จึงทำให้คนรุ่นใหม่ มองศิลปะการแสดงหนังประโมทัยในเชิงพาณิชย์ คือ การทำมาหากินที่ได้ผลตอบแทนน้อย ไม่คุ้มค้ำกับแรงที่เสียไป และการอพยพย้ายที่ทำงาน เพราะแนวคิดของคนรุ่นใหม่ได้รับอิทธิพลแนวคิดจากวัฒนธรรมตะวันตกที่ครอบงำในเรื่องการมองว่าตุนิยมเป็นผลให้กลุ่มคนหนุ่มสาวชาวอีสานต้องอพยพเข้ามาหาแหล่งทำงานในพื้นที่จังหวัดที่มีความเจริญมากกว่าจังหวัดของตน เพื่อมุ่งหวังที่จะหาแหล่งงานที่ได้ผลตอบแทนสูง จึงเป็นผลให้คนหนุ่มสาวชาวอีสานพากันทอดทิ้งมรดกศิลปวัฒนธรรมอันเป็น ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษของตนเอง (ปราณี วงษ์เทศ, 2525)

หนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย ได้มีการก่อตั้งคณะมาอย่างยาวนาน สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และมีความแตกต่างจากหนังประโมทัยคณะอื่น ๆ คือ หนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยจะทำการแสดงเรื่องสังข์สินชัย ตอนนำเอาอา การใช้ท่วงทำนองภาษาในบทพากย์เจรจาใช้ภาษาถิ่นอีสาน ลักษณะของตัวหนังที่มีขนาด 1 ฟุต ใช้แคนในการดำเนินทำนอง มีความแตกต่างจากหนังประโมทัยคณะอื่น ๆ ในจังหวัดร้อยเอ็ด เช่น คณะเพชรบ้านราช คณะประกาศสามัคคี อำเภอรวิชัย จังหวัดร้อยเอ็ด จะทำการแสดงเรื่องรามเกียรติ์ ตอนเบญจกายลอยชล ใช้ภาษากลางในบทพากย์เจรจา ขนาดของตัวหนังที่มีขนาด 2 ฟุต ใช้ระนาดในการดำเนินทำนอง การคงอยู่นี้ก็ไม่ใช่ว่าจะคงอยู่อย่างที่จะยึดเอาเป็นอาชีพหลัก แต่เป็นเพียงงานอดิเรกเพื่อสร้างรายได้เสริมหรือแสดงโดยไม่รับค่าตอบแทนในงานบุญประเพณีประจำท้องถิ่นเท่านั้น เพราะผู้แสดงจะต้องมีอาชีพอื่นเป็นหลักเอาไว้จึงจะอยู่ได้ เพราะนาน ๆ จึงจะมีผู้มาว่าจ้างไปทำการแสดงสักครั้งหนึ่ง บางเดือนอาจไม่ได้แสดงเลย จะมีหลายครั้งในช่วงบุญกุศลแต่รายได้ก็ไม่มากพอที่จะดำรงชีพอยู่ได้ และเป็นคณะสุดท้ายในจังหวัดร้อยเอ็ดที่ทำการแสดงเรื่องสังข์สินชัย ตอนนำเอาอา

จากความสำคัญดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนาการของหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย เพื่อให้ผลการศึกษาเป็นแนวทางในการค้นคว้าวิจัยในภายหน้า ทั้งเป็นการสืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เผยแพร่และสนับสนุนมหรสพพื้นบ้านอันเป็นมรดกสมควรแก่การรักษา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษเราให้คงอยู่และเผยแพร่องค์ความรู้การแสดงหนังประโมทัยในท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพัฒนาการของหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant)

ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. ด้านกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้รู้ ประกอบไปด้วย
 - 1.1) ศึกษาแนวความคิดนักวิชาการทางด้านดนตรีพื้นบ้าน 3 คน
 - 1.2) ศึกษาการปฏิบัติจากศิลปินผู้แสดง 2 คน
2. กลุ่มผู้ปฏิบัติ
 - 2.1) ศึกษาพฤติกรรมของนิสิต นักศึกษา 2 คน
3. กลุ่มบุคคลทั่วไป ประกอบไปด้วย
 - 3.1) ศึกษาพฤติกรรมด้านความคิดของผู้ชมการแสดง 2 คน
 - 3.2) ศึกษาพฤติกรรมด้านความคิดของนักศึกษา 2 คน
 - 3.3) ศึกษาพฤติกรรมด้านความคิดของผู้ที่สนใจทั่วไป 2 คน

2. ขอบเขตเนื้อหา

2.1 ด้านเนื้อหา

หนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย

2.2 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยศึกษา หนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย บ้านหนองสีมูม ตำบลหนองแวงควง อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์

- 1) แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง
- 2) แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง
- 3) การสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม
- 4) แบบสนทนากลุ่ม

3.2 แบบสังเกต

- 1) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม
- 2) แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

- 1) เครื่องบันทึกเสียง
- 2) สมุดจดบันทึก
- 3) กล้องถ่ายรูป
- 4) แบบสัมภาษณ์
- 5) กล้องวิดีโอ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการวิจัยใน 2 ส่วนดังนี้

4.1 การรวบรวมข้อมูลเอกสารผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย นอกจากนี้ยังได้ศึกษาข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับบริบทพื้นที่วิจัยข้อมูลจากการค้นคว้างานเอกสารเพื่อเป็นพื้นฐานความรู้สำหรับเตรียมตัวในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ตลอดจนรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) บุคคลผู้ให้ข้อมูลอย่างเป็นทางการ (Formal Interview) โดยการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติ ในการดำเนินงานเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้มีการบันทึกเสียง บันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และการจดบันทึก เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการใช้ข้อมูลอ้างอิงในงานวิจัย

ผลการดำเนินงานวิจัย

จากการศึกษาพัฒนาการของหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยประกอบไปด้วย ประวัติความเป็นมาของหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย ประวัติการแสดงหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย และองค์ประกอบของหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย สามารถสรุปประเด็นที่สำคัญดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย

หนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2527 ก่อตั้งโดยนายเจียม อนันตวงษ์ ปัจจุบันอายุ 77 ปี ก่อนที่จะได้มาก่อตั้งหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยนั้น นายเจียม อนันตวงษ์ เป็นผู้ที่มีความรักในด้านศิลปะมาตั้งแต่เด็ก ๆ ต่อมานายเจียม ได้มีโอกาสไปเยี่ยมญาติที่จังหวัดอุดรธานี และได้ไปเห็นหนังประโมทัยของคณะหนึ่งซึ่งกำลังทำการแสดงอยู่จึงเกิดความชอบ และเกิดแรงบันดาลใจที่อยากจะทำหนังประโมทัยเป็นคณะของตัวเอง โดยใช้วิธีการเรียนรู้ผ่านสายตาและใช้ความจำของตัวเอง เมื่อกลับมาถึงบ้านนายเจียมก็เริ่มฝึกการร้อง-ลำ การพากย์ การทำตัวหนัง โดยเริ่มจากการใช้วัสดุที่หาได้ตามธรรมชาติ เช่น นำใบตองตึงมาทำเป็นตัวหนัง นำผ้าฝ้ายมาทำเป็นจอหนัง และใช้ตะเกียงในการส่องไฟ จากนั้นก็มีเพื่อนให้ความสนใจเข้ามาเป็นสมาชิกอีก 2 คน และได้ช่วยกันหาสมาชิกมาเพิ่มอีก 7 - 8 คน เมื่อได้สมาชิกรวมกลุ่มกันครบแล้ว จึงได้ก่อตั้งคณะหนังประโมทัยขึ้น ชื่อคณะบุญเทียมน้อยปัจจุบันนายประจักษ์ สารรักษ์ เป็นหัวหน้าคณะซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ 6 หมู่ที่ 10 บ้านหนองสี่มุม ตำบลหนองแวงควง อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพที่ 1 การแสดงของหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย
ที่มา: ผู้วิจัย

2. ประวัติการแสดงหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย

การแสดงหนังประโมทัยของคณะบุญเทียมน้อย แบ่งการแสดงออกเป็น 2 ช่วง ช่วงที่ 1 เป็นการแสดงลำเรื่องต่อกลอน ลำเพลิน และต่อด้วยช่วงที่ 2 เป็นการแสดงหนังประโมทัย เรื่องสังข์สินชัย ตอนนำเอาอา บทพากย์จะใช้แค่ผู้ชายเท่านั้น ในการพากย์จะต้องพากย์ทั้งเสียงผู้ชายและผู้หญิง ผู้พากย์ในยุคแรก คือ นายเจียม อนันตวง และนายพุ่มน้อย วรรณแวงคง เมื่อก่อนการแสดงไม่มีบทผู้หญิง แต่นายพุ่มน้อยก็พากย์เป็นเสียงผู้หญิง และรับบทต่าง ๆ ทั้งเชิด ทั้งพากย์ ได้ทุกตัวหนัง ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว ส่วนตัวหนังจะไม่มีการระบำที่ออกมาเต้นอยู่หน้าเวทีเหมือนยุคปัจจุบัน เครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงประกอบการแสดง ได้แก่ พิณ แคน และกลอง 1 ใบ ต่อมาในยุคที่สองจนถึงยุคปัจจุบัน วงดนตรีลูกทุ่ง วงหมอลำ เริ่มมีบทบาทเข้ามาทำการแสดงมากขึ้นและได้รับความนิยมจากผู้ชม จึงทำให้หนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยได้รับอิทธิพลมาจากวงหมอลำ โดยการนำเครื่องดนตรีสากลและเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานชนิดอื่น ๆ เข้ามาผสมผสานระหว่างการแสดง และประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันเครื่องดนตรีที่นำเข้ามาบรรเลงในการประกอบการแสดง ได้แก่ กลองชุด คีย์บอร์ด เบส พิณไฟฟ้า กลองทอม และฉาบเล็ก บทพากย์เริ่มมีผู้หญิงเข้ามาพากย์ด้วย

ปัจจุบันหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย มีหัวหน้าคณะชื่อนายประจักษ์ สารักษ์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน บ้านหนองสีมม มีสมาชิกภายในวงทั้งหมด 20 คน ในช่วงยุคแรก นายเจียม อนันตวง เป็นผู้ก่อตั้งคณะและมีความชำนาญในการแสดงมากกว่าสมาชิกคนอื่น ๆ จึงได้ควบคุมการฝึกซ้อมด้วยตนเอง มีการฝึกตัวหนังมาประมาณ 3 เดือน ก่อนเริ่มรับงานการแสดงหนัง ประโมทัย ซึ่งคณะบุญเทียมน้อย นิยมทำการแสดงเรื่องสังข์สินชัย ตอนตามเอาอา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ ของคณะ มีการรับงานแสดงทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด ถือได้ว่าเป็นคณะหนึ่งของจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีชื่อเสียง และมีผู้คนต่างรู้จักคณะนี้เป็นอย่างดี การแสดงหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยส่วนใหญ่จะแสดงกลางแจ้งตามงานเทศกาลประเพณีที่ชาวอีสานจัดขึ้นตามฤดูกาลหรือที่เรียกว่า “ฮีตสิบสอง คองสิบสี่” หนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยนั้น ส่วนใหญ่มักจะได้รับว่าจ้างให้ไปทำการแสดงเฉพาะงานที่เป็นประเพณีของ คนอีสานนิยมจัดขึ้นเป็นประจำ ได้แก่ งานทำบุญอุทิศ ส่วนกุศล งานบวช งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2545 คณะบุญเทียมน้อยหนึ่งตระกูล ได้มีบริษัท แกรมมี่โกลด์ จำกัด เข้ามาติดต่อทำการว่าจ้างเซ็นสัญญาสงวนลิขสิทธิ์ เป็นระยะเวลา 4 ปี เพื่อให้ไปทำการแสดงที่บริษัท แกรมมี่โกลด์ จำกัด กรุงเทพมหานคร จนสิ้นสุดสัญญา ในปี พ.ศ. 2549 และได้กลับมารับงานการแสดงได้ตามปกติ ซึ่งปัจจุบันนี้ รับค่าจ้าง 10,000 - 20,000 บาท ตามระยะทางที่ไปทำการแสดง ซึ่งได้รับเสียงตอบรับจากผู้ชมเป็นอย่างดีมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 2 ผู้แสดงหญิงออกมาเต้นระบำก่อนการแสดง
ที่มา: ผู้วิจัย

3. องค์ประกอบของหนังประโมทัยคณະบุญเทียมน้อย

3.1 ตัวหนัง และการสร้างตัวหนัง

ตัวหนังประโมทัยคณະบุญเทียมน้อย มีขนาดสูงประมาณ 1-2 ฟุต มีทั้งหมด 25 ตัว โดยทั่ว ๆ ไปตัวหนังประโมทัยคณະบุญเทียมน้อยมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งใช้แสดงได้เพียงเรื่องเดียว คือ เรื่องสังข์สินชัย (นำเอาเอา) มาตั้งแต่เริ่มตั้งคณะ คือ เมื่อปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา ปัจจุบันยังคงแสดงเรื่องนี้ ฉะนั้นจึงมีตัวหนังจำกัดไม่มีการทำตัวหนังไปใช้แสดงเรื่องอื่น ๆ อีก ตัวหนังแต่ละตัวจึงเป็นตัวหนังที่ใช้แสดงเฉพาะตัวของละครตัวนั้น ๆ โดยไม่เปลี่ยนแปลง

ตัวหนังประโมทัยคณະบุญเทียมน้อยหนังตะลุงทำด้วยหนังวัวหรือหนังควาย บางที่ใช้หนังลูกวัว ลูกควายเพราะบาง และโปร่งแสงมากกว่า แต่บางตัวใช้หนังควายเพราะราคาถูกกว่าหนังวัว และหาซื้อได้ง่าย หนังแต่ละตัวจะประกอบด้วยตัวละครเพียงตัวเดียว เป็นตัวละครลอยตัวไม่มีฉากและลวดลายประกอบอย่างหนังใหญ่ เพราะมีตัวหนังเบ็ดเตล็ดที่ทำเป็นรูปฉากต่าง ๆ ไว้แล้ว เช่น ปราสาทราชวัง ต้นไม้ และก้อนหิน เป็นต้น นอกจากนั้นมือข้างหนึ่งจะขยับเขยื้อนได้ โดยเจาะรูตามข้อพับต่าง ๆ ใหญ่ ข้อศอก และข้อมือแล้วใช้เชือกร้อยผูกไว้ที่มือของตัวหนังผูกไม้เล็ก ๆ สำหรับชักให้แขนและมือขยับเคลื่อนไหวไปมาได้ ตัวตลกมักทำให้แขนเคลื่อนไหวได้ทั้งสองข้าง และปากก็ใช้เชือกผูกไว้ที่คางสามารถชักให้ขยับขึ้นลงเหมือนพูดได้อีกด้วย

ตัวหนังประโมทัยคณະบุญเทียมน้อย ส่วนมากจะเป็นภาพในด้านข้างในส่วนหัวแต่ส่วนลำตัวมองเห็นแขนขาได้ครบทั้งสองข้าง ไม่ว่าจะเป็รูปพระยาสุรราช นางสมุนทา ตัวตลก โดยแกะบริเวณที่ต้องการให้มองเห็นเป็นสีขาวในเวลาฉาย ออกแบบเดียวกับที่หนังใหญ่เรียกหนังตัวนางว่า “นางหน้าแฉะ” ตัวหนังบางตัวทำขึ้นเป็นพิเศษ เพื่อให้ดูเคลื่อนไหวเหมือนคนจริงมากขึ้น เช่น บักแก้ว อีแต้ว เป็นต้น ต้องใช้เทคนิคในการสร้างเป็นพิเศษ

3.2 ขั้นตอนการทำตัวหนัง

ขั้นตอนในการทำตัวหนังประโมทัยคณະบุญเทียมน้อย มีขั้นตอนในการทำดังต่อไปนี้

3.2.1 ตัวหนังประโมทัยของคณະบุญเทียมน้อยนั้นจะเลือกใช้หนังวัว (cow skin) ที่มีอายุประมาณ 1 ปี (หนังวัวน้อย) โดยนำหนังที่ได้จากวัวที่ชำแหละแล้วมาแลส่วนที่เป็นไขมันและพังผืดที่ติดอยู่ใต้หนังออกให้หมด แล้วจึงนำหนังที่ได้มาไปตากแดดไว้ประมาณ 2-3 สัปดาห์ หรือตากให้แห้งโดยไม่มีควมชื้นเหลืออยู่ในหนังที่จะนำมาทำเป็นตัวหนัง

3.2.2 นำหนังที่ตากแดดจนแห้งแล้วมาชุบขยที่ติดอยู่ส่วนบนของหนังออกให้หมด โดยหนังที่นำมาทำเป็นตัวหนังประโมทัยหนังนั้น จะต้องชุบให้บางจนสามารถมองผ่านแผ่นหนังที่ ชุบเสร็จแล้วด้วยตาเปล่าได้

3.2.3 วาดรูปของตัวหนังละครลงบนกระดาษตามลักษณะกิริยาท่าทาง และบทบาทของตัวละครแต่ละตัว หรือนำรูปถ่ายที่ถ่ายขณะทำการแสดงโดยถ่ายเอกสารและขยายภาพให้ได้ขนาดตามที่ต้องการ

3.2.4 นำรูปตัวหนังที่ใช้ดินสอวาดรูปตัวละครที่ต้องการ มาวางทาบลงบนแผ่นหนังที่ตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมตามขนาดของตัวหนัง จนได้ขนาดของตัวละครในแต่ละตัว แล้วจึงนำกรรไกรหรือสิ่วตัดตามรูปตัวหนังที่เตรียมไว้

3.2.5 ขั้นตอนในการแกะสลักลายบนตัวหนังประโมทัยนั้น จะใช้สิ่วขนาดต่าง ๆ สับตามลายที่เขียนไว้บนตัวหนังเพื่อให้ได้ลายที่ต้องการตามขนาด

3.2.6 ขั้นตอนการระบายสีบนตัวหนัง จะใช้พู่กันแต้มสีแล้วค่อยระบายลงบนตัวหนังที่ได้แกะสลักไว้แล้ว ซึ่งตัวหนังแต่ละตัวนั้นจะใช้สีที่แตกต่างกันตามลักษณะของตัวละคร เช่น ปลัดจะหาสี

เขียวบริเวณเสื้อ รองเท้าทาด้วยสีดำ เป็นต้น หลังจากนั้นจึงนำไปตากแดดให้แห้งถึงจะนำออกไปทำการแสดงได้

3.3 อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำตัวหนัง

3.3.1 ดินสอและปากกา ใช้สำหรับการร่างลักษณะของตัวหนัง

3.3.2 กรรไกรตัดกระดาษ ใช้สำหรับตัดตามรูปของตัวหนังที่ได้ใช้ดินสอและปากการ่างไว้แล้ว

3.3.3 กรรไกรตัดหนัง กรรไกรต้องมีความคมอย่างมาก ใช้สำหรับตัดหนังให้เป็นรูปร่างตามแบบที่ได้ร่างไว้

3.3.4 มีดอีโต้ ใช้มีดอีโต้ที่มีความคมและมีขนาดพอดีมือ สำหรับสับหนังเป็นรูปร่างตามลักษณะที่ได้ร่างไว้

3.3.5 ขอนไม้สำหรับไว้รองเวลาใช้มีดอีโต้สับรูปร่างตัวหนัง ใช้สำหรับรองตัวหนังเวลาใช้มีดอีโต้สับรูปร่างตัวหนัง

3.3.6 ลีวปากบางใหญ่ ใช้สำหรับสับลดลายบนตัวหนังที่เป็นเส้นตรงขนาดใหญ่

3.3.7 ลีวปากบางเล็ก ใช้สำหรับสับลดลายบนตัวหนังที่เป็นเส้นตรงขนาดสั้นซึ่งจะมีขนาดที่แตกต่างกันไป

3.3.8 ลีวโกบใหญ่ ใช้สำหรับสับลักษณะลดลายบนตัวหนังที่เป็นเส้นโค้งขนาดใหญ่

3.3.9 ลีวโกบเล็ก ใช้สำหรับสับลักษณะลดลายบนตัวหนังที่เป็นเส้นโค้งขนาดเล็ก

3.3.10 ลีวเจาะรู ใช้สำหรับแกะสลักลดลายบนตัวหนังที่มีลักษณะเป็นวงกลม

3.3.11 ค้อนตอกตะปู หรือค้อนตอกลิว ในการสร้างลดลายบนตัวหนังนั้น จะใช้สำหรับตอกลิวเพื่อสับลดลายตามลักษณะต่าง ๆ

3.3.12 พู่กันระบายสี ใช้สำหรับระบายสีลงบนตัวหนัง

3.3.13 สีน้ำ ใช้ในการระบายลงบนตัวหนัง ที่สับและสลักลดลายเสร็จแล้ว

3.4 ลักษณะของตัวหนัง

ตัวหนังประเภทตะกั่วเทียมมีน้อย เป็นตัวหนังที่ผลิตขึ้นจากฝีมือของหัวหน้าคณะหนึ่งซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากคณะอื่น โดยมีลักษณะภาพใบหน้าด้านข้างในส่วนหัว ส่วนลำตัวของตัวหนังจะมองเห็นแขนขาได้ครบทั้งสองข้าง ยกเว้นตัวเอกจะเป็นภาพหน้าตรง ตัวหนังบางตัวทำขึ้นพิเศษ เพื่อให้ดูเคลื่อนไหวคล้ายลักษณะท่าทางเหมือนมนุษย์ ซึ่งต้องใช้วิธีการสร้างพิเศษดังนี้ คือ อีแต้ว ทำให้ส่วนขาเคลื่อนไหวได้ทั้งสองข้าง เวลาเดินระบำเข้ากับจังหวะดนตรีแล้วทำให้ดูเหมือนจริงนอกจากนี้ ยังใช้ผ้าเย็บนูนเป็นกระโปงให้ด้วย ที่ตัวหนังทำให้เคลื่อนไหวได้เหมือนคนจริง ๆ การออกกรุ๊ปเดินโชว์นี้ เป็นการแสดงชนิดหนึ่งเพื่อให้ผู้คนสนุกสนานขบขัน

3.4.1 ลักษณะของตัวละคร

ลักษณะที่สำคัญของรูปร่างตัวหนังประเภทตะกั่วเทียมมีน้อย ได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่

1) ลักษณะของตัวหนังที่ไม่สามารถขยับแขนได้ทั้งสองข้าง แต่สามารถขยับแขนได้เพียงข้างเดียว และไม่สามารถขยับปากในเวลาพูดหรือเจรจาได้คือ

ภาพที่ 3 ลักษณะของตัวหนังที่ไม่สามารถขยับแขนได้ทั้งสองข้าง

ที่มา: ผู้วิจัย

(1) กุมภภัณฑ์ ลักษณะของกุมภภัณฑ์นั้นจะเป็นยักษ์ซึ่งจะมีร่างกายเป็นสีเขียว ชุดสีเขียวปนแดง โดยจะสร้างขึ้นให้ขยับแขนได้เพียงข้างเดียวไม่สามารถขยับปากเวลาพูดหรือเจรจาได้ ยืนอยู่บนหลังนาค จะมีอาวุธประจำกาย คือ กระบอง และเป็นตัวละครที่สำคัญโดยเป็นกษัตริย์ของฝ่ายยักษ์

(2) ข้างมโนสิลา คือสัตว์ของพระยาสุทราชาติใช้เป็นพาหนะในการเดินทางไปเที่ยวหรือชมบ้านเมืองและเดินป่า ลักษณะของตัวข้างมโนสิลา ลำตัวผิวเป็นสีเผือก มีแหงที่ตัวยืนอยู่บนหลังข้างเพื่อเป็นที่สำหรับให้พระยาสุทราชาติ

(3) พระ ลักษณะของตัวพระจะเป็นรูปร่างของพระยาสุทราชาติในตอนที้ออกบวช โปรตุคนโดยจะสร้างขึ้นให้ขยับแขนได้เพียงข้างเดียว สามารถขยับปากเวลาพูดหรือเจรจาได้

(4) พระยาสุทราชาติ ลักษณะของตัวพระยาสุทราชาตินั้นจะเป็นมนุษย์ซึ่งจะมีร่างกายเป็นสีเผือกชุดสีเขียวโดยจะสร้างขึ้นให้ขยับแขนได้เพียงข้างเดียวไม่สามารถขยับปากเวลาพูดหรือเจรจาได้ยืนอยู่บนหลังหงส์ และจะมีอาวุธประจำกาย คือ พระขันธ์

(5) เวสสุวรรณ ลักษณะของเวสสุวรรณนั้นจะเป็นยักษ์ซึ่งจะมีร่างกายเป็นสีเขียว โดยจะสร้างขึ้นให้ขยับแขนได้เพียงข้างเดียว ไม่สามารถขยับปากเวลาพูดหรือเจรจาได้ จะมีอาวุธประจำกาย คือ กระบอง เป็นตัวละครที่ดูแลรักษาความปลอดภัยของฝ่ายยักษ์

(6) ไวยเวท ลักษณะของไวยเวทนั้นจะเป็นยักษ์ซึ่งจะมีร่างกายเป็นสีเขียว ชุดสีเขียวปนแดงโดยจะสร้างขึ้นให้ขยับแขนได้เพียงข้างเดียวไม่สามารถขยับปากเวลาพูดหรือเจรจาได้ ยืนอยู่บนหลังนาค จะมีอาวุธประจำกาย คือ ดาบ และเป็นตัวละครที่ใกล้ชิดสำคัญกับของกุมภภัณฑ์ โดยเป็นทหารเอกของฝ่ายยักษ์

(7) สิ้นชัย ลักษณะของตัวสิ้นชัยนั้นจะเป็นมนุษย์ซึ่งจะมีร่างกายเป็นสีเผือก ชุดสีแดง เป็นลูกของพระยาสุทราชาติและนางลุน โดยจะสร้างขึ้นให้ขยับแขนได้เพียงข้างเดียวไม่สามารถขยับปากเวลาพูดหรือเจรจาได้ ยืนอยู่บนหลังหงส์ และจะมีอาวุธประจำกาย คือ ธนู

(8) สีโหรี ลักษณะของตัวสีโหรีนั้นจะเป็นมนุษย์ซึ่งจะมีร่างกายเป็นสีเผือกชุดสีเทา ปนแดง มีหางเป็นรูปช้าง เป็นลูกของพระยาสุทราชาติและนางพิมพา โดยจะสร้างขึ้นให้ขยับแขนได้เพียงข้างเดียวไม่สามารถขยับปากเวลาพูดหรือเจรจาได้ ยืนอยู่บนหลังหงส์ และจะมีอาวุธประจำกาย คือ พระขันธ์

(9) สังข์ทอง ลักษณะของตัวสังข์ทองนั้นจะเป็นมนุษย์ซึ่งจะมีร่างกายเป็นสีเผือก ชุดสีเขียว จะมีก้นหอยอยู่ด้านหลัง เป็นลูกของพระยาสุรเสนาและนางพิมพา โดยจะสร้างขึ้นให้ขยับแขนได้เพียงข้างเดียวไม่สามารถขยับปากเวลาพูดหรือเจรจาได้ ยืนอยู่บนหลังหงส์ และจะมีอาวุธประจำกาย คือ ธนู

(10) หมอตำแย เป็นหมอที่ทำคลอดของนางพิมพาและนางลนอยู่ในวัง ลักษณะหมอตำแยจะเป็นรูปมนุษย์หญิงแก่ หลังค่อม ก้นงอน มือขวาเท้าเอว เวลาพูดและเจรจานั้น จะสามารถขยับปากส่วนล่างได้เหมือนกับคนจริง ส่วนลำตัวสามารถขยับได้แค่มือซ้าย การแต่งกายของหมอตำแยจะใส่เสื้อสีแดง นุ่งโจงกระเบน

(11) นางพิมพา นางลน ลักษณะของรูปตัวนางพิมพาและนางลน จะเป็นรูปมนุษย์ผู้หญิงโดยนางพิมพาจะแต่งกายด้วยการนุ่งผ้าถุงสีเขียวคาดสีแดง สวมเสื้อเกาะอกสีเขียว นางลนแต่งกายด้วยผ้าถุงสีน้ำเงินคาดสีแดง สวมเสื้อเกาะอกสีน้ำเงิน สวมชฎาบันทึรชะ มือขวาถือกระเป่าสีแดง และ สีเขียวประจำกาย ส่วนมือซ้ายสามารถขยับไปมาได้ ส่วนหน้านั้น จะตัดหนึ่งออก ให้เป็นรูปหน้า เนื่องจากเวลาทำการแสดงส่วนหน้าจะได้ดูออกเป็นสีขาว ในลักษณะที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

(12) นางสุมณฑา ลักษณะของรูปตัวนางสุมณฑาจะเป็นรูปมนุษย์ผู้หญิง โดยจะแต่งกายด้วยการนุ่งผ้าถุงสีเขียวคาดสีแดง มีผ้าสไบพาดทางบ่าซ้าย สวมชฎาบันทึรชะ ใส่กรองคอสีแดง มือขวาถือกระเป่าสีแดงประจำกาย ส่วนมือซ้ายสามารถขยับไปมาได้ ส่วนหน้านั้นจะตัดหนึ่งออกให้ เป็นรูปหน้า เนื่องจากเวลาทำการแสดงส่วนหน้าจะได้ดูออกเป็นสีขาว ในลักษณะที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

3.4.2 ลักษณะของรูปตัวหนังที่สามารถขยับแขนขยับขา และขยับปากพูดและเจรจาได้โดยลักษณะของตัวหนังที่กล่าวมานั้น ส่วนใหญ่จะเป็นตัวหนังพวกตัวตลก เช่น บักสี ปลัดดี โดยตัวตลกเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่องตลอดทั้งเรื่องซึ่งตัวตลก บักสีและปลัดดีนั้นจะพูดเป็นภาษาอีสานและจะมีมุขตลกตลอดการแสดงจึงทำให้ผู้ชมนั้นเกิดความบันเทิงขณะชมการแสดง ส่วนอีกตัวหนังก็คือนางระบำและหมอโหน ซึ่งนางระบำก็ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องที่ทำการแสดงเลย แต่ตัวนางระบำก็ถือได้ว่าเป็นทางเครื่องประดับ โดยหลังจากที่บักสีประกาศเรื่องที่จะทำการแสดงในครั้งนี้โดยการพูดเป็นภาษาอีสานที่จะทำการแสดงเสร็จจะมีการเดินโชว์ของนางระบำหรืออ๊อดแล้ว ส่วนหมอโหนนั้นมีส่วนสำคัญในเรื่องเพราะเป็นตัวหนังที่ต้องทำนายทายทักให้กับพระยาสุรเสนา

1) เช่อ ลักษณะของตัวบักเช่อนั้นจะเป็นมนุษย์ โดยส่วนแขนสามารถขยับได้เพียงข้างเดียวและ สามารถขยับปากพูดได้ การแต่งกายของเช่อ จะสวมเสื้อสีเขียว กางเกงขาสั้น สีเขียว บทบาทในการแสดงจะเป็นตัวตมตุ่นเอาเงินและเป็นเจ้ามือในวงไฟของบักทกบักนิล

2) บักนิล ลักษณะของตัวบักนิลนั้นจะเป็นมนุษย์ โดยส่วนแขนสามารถขยับได้เพียงข้างเดียวและไม่สามารถขยับปากพูดได้ เป็นลูกของนางทั้งหก การแต่งกายของบักนิล จะสวมเสื้อสีแดง และกางเกงขาวาสีฟ้า สวมรองเท้าคัตชูสีแดง บทบาทในการแสดงจะเป็นตัววางแผน ขี้โกง ขี้ฉ้อฉล เทียบเตร ไม่มีวิชาอาคม เหมือนกับบักทก

3) บักสี ลักษณะของตัวบักสีทำหน้าที่เป็นโฆษกและตัวตลกประจำคณะ โดยส่วนแขนทั้งสองข้างนั้นสร้างขึ้นมาเลียนแบบเหมือนกับคนจริง ส่วนขาสามารถขยับได้เช่นกัน การแต่งกายของบักสี จะสวมเสื้อกล้ามสีแดง และกางเกงขาสั้นสีเขียว สวมรองเท้าคัตชูสีดำ บักสีสามารถทำให้อาวุธกระเด็นเข้ากระเด็นออกได้ จะช้าหรือเร็วขึ้นขึ้นอยู่กับผู้เชิดเป็นผู้กำหนด การพูดจะใช้ภาษาอีสานเอกลักษณ์ของบักสีของจะใส่เสื้อผ้าคูมีสีสั้น

4) บักทก ลักษณะของตัวบักทกนั้นจะเป็นมนุษย์ โดยส่วนแขนสามารถขยับได้เพียงข้างเดียวและไม่สามารถขยับปากพูดได้ เป็นลูกของนางทั้งหก การแต่งกายของบักทก จะสวมเสื้อ

สี่เหลี่ยมกางเกงขายาวสีเขียว สวมรองเท้าคัทชูสีแดง บทบาทในการแสดงจะเป็นตัววางแผน ชี้โคง ชี้ใจฉฉา เทียวเตร่ ไม่มีวิชาอาคม หลอกหลวงผู้คนเพื่ออยากจะขึ้นเป็นใหญ่เป็นโต

5) ปลัดคือ ลักษณะรูปร่างของตัวปลัดคือลำตัวจะอ้วน มีศีรษะที่ใหญ่ ก้นงอน แต่งกายเหมือนข้าราชการ ใส่ชุดสีเขียว รองเท้าบูท มือซ้ายถือปืน มือขวาจะถือขวาน โดยส่วนแขนจะสามารถขยับได้แค่แขนขวาข้างเดียวสามารถขยับไปมาได้ เวลาพูดและเจรจาจะสามารถขยับส่วนของปากได้ โดยเวลาพูดจะพูดภาษาอีสาน

6) หมอโหร เป็นหมอดูที่ทำนายทายทัก ให้กับพระยาสุทรราชอยู่ในวัง ลักษณะ หมอโหร จะเป็นรูปมนุษย์ชายแก่ หลังค่อม ก้นงอน มือซ้ายเท้าเอว มือขวาถือไม้เท้าเวลาพูดและเจรจานั้นก็สามารถขยับปากส่วนล่างได้เหมือนกับคนจริง ส่วนลำตัวสามารถขยับได้แค่มือขวา การแต่งกายของหมอโหรจะใส่เสื้อสีเขียว นุ่งโจงกระเบนสีดำ มีผ้าขาวมาพาดคอสีแดง

7) นางทั้งหก ตัวหนังรูปนางทั้งหกลักษณะรูปตัวหนังนางทั้งหก เป็นสมมในวังของพระยาสุทรราช ชี้ใจฉฉาหลอกหลวง วางแผนที่จะให้ลูกตัวเองขึ้นครองเมือง จะถูกสร้างขึ้นมาโดยเลียนแบบให้เหมือนกับคนจริง โดยส่วนแขนจะสามารถขยับไปมาได้เหมือนกับคนจริง การแต่งกายของนางทั้งหก ใส่เสื้อเกาะอกสีแดง มัดผม ใส่รองเท้าส้นสูงคุดมูชา และใส่กระโปรง

8) นางระบำหรืออีแต้ว ตัวหนังรูปนางระบำ หรือชื่อในการแสดงเรียกว่า “อีแต้ว” ที่จริงแล้วไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องที่แสดงเลยแต่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเรียกเสียงหัวเราะจากคนดูมากกว่าโดยหลังจากที่โฆษกประกาศเรื่องที่จะแสดงเสร็จแล้วหรือก่อนที่จะดำเนินเรื่องสินชัยนั้น ก็จะมีการแสดงเต้นโชว์ของนางระบำก่อน ลักษณะรูปตัวหนังนางระบำหรืออีแต้วนั้น จะถูกสร้างขึ้นมาโดยเลียนแบบให้เหมือนกับท่าเต้นของหางเครื่องของหมอลำซึ่งเป็นคนจริง โดยส่วนแขนและส่วนขาทั้งสองข้างจะสามารถขยับไปมาได้เหมือนกับคนที่กำลังเต้นจริง การแต่งกายของอีแต้วใส่เสื้อเกาะอกสีแดง มัดผม ใส่รองเท้าส้นสูงคุดมูชาและใส่กระโปรงหางเครื่อง เวลาเชิดหรือ เต้นโชว์กระโปรงก็จะเปิดเข้าเปิดออก ทำให้เรียกเสียงหัวเราะจากคนดูได้

3.5 โรงและจอหนัง

หนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยในการทำการแสดงทุกครั้งจะต้องนำโรงและจอหนังไปแสดงด้วย ขนาดรูปร่างของโรงหนังจะเป็นรูปสี่เหลี่ยม เวลาเล่นจะเล่นกับพื้น มีผ้าผืนใหญ่ไว้สำหรับทำเป็นหลังคา ด้านข้างทั้งสองด้านจะเป็นโครงเหล็ก ด้านหลังโรงใช้เป็นทางเข้าออกของผู้แสดง ด้านหน้ากันด้วยจอผ้าขาวที่มีผ้าม่านหรือผ้าสีน้ำเงินเป็นขอบโดยรอบ ที่ได้จอด้านในวางตักกล้วยไว้สำหรับปักตัวหนัง แหล่งกำเนิดแสงซึ่งอยู่หลังจอเป็นหลอดไฟดวงใหญ่ ผู้แสดงทั้งหมด ได้แก่ คนชิต คนร้อง นักดนตรี จะอยู่ด้านหลังทั้งหมด ส่วนจอหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยยาวประมาณ 4 - 5 เมตร กว้าง 1.5 เมตร ซึ่งให้ตั้งเพราะถ้าชิงไม่ตั้งจะทำให้ภาพที่ปรากฏบนจอไม่สวย ภาพจะงอโค้งไปตามลักษณะของจอทำให้ไม่น่าดู ภายในโรงจะมีตักกล้วย 4 ตัก สำหรับเสียบตัวหนัง ด้านข้างของโรงจะปักไว้ข้างละตัก ส่วนใต้จอ จะวาง 2 ตัก มีไว้สำหรับเสียบหรือปักตัวหนังที่เตรียมไว้รอสำหรับออกแสดง

3.6 ขนบธรรมเนียม

เรื่องของขนบธรรมเนียมของหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยตั้งแต่เดิมก่อนแสดง คือ การไหว้ครู เช่น ชัน 5 ที่จะมี ดอกไม้ 5 คู่ รูป 9 ดอก เทียน 1 ห่อ เหล้า 1 ขวด แป้ง 1 กระป๋อง หวี 1 อัน หรือจะเป็นการไม่ให้ห้ามผู้หญิงมาเชิดตัวหนังเพื่อเป็นการเคารพต่อครูบาอาจารย์

3.7 เรื่องที่ใช้แสดง

เรื่องที่หนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยนิยมนำมาแสดงตั้งแต่เดิม คือ สินชัย ตอนนำเอาา ซึ่งได้รับความนิยมจากผู้ชมเป็นส่วนมากจนถึงปัจจุบัน

3.8 เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการดำเนินเรื่อง

เครื่องดนตรีและวงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการดำเนินเรื่องในหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย โดยมีเครื่องดนตรีคือ 1.) แคนแปด 2.) ฉิ่ง 3.) กลองทอมบ้า 4.) พิณโปร่ง

3.9 เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการร้องหมอลำ

เครื่องดนตรีและวงดนตรีที่ใช้ประกอบการร้องหมอลำและเพลงลูกทุ่งหมอลำซึ่งจะเป็นการเล่นสลับกับการดำเนินเรื่องของหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี คือ 1.) กีตาร์ไฟฟ้า 2.) คีย์บอร์ด 3.) เบส 4.) กลองชุด

3.10 โอกาส และเวลาในการแสดง

การแสดงหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยส่วนใหญ่จะแสดงกลางแจ้งตามงานเทศกาล ประเพณีที่ชาวอีสานจัดขึ้นตามฤดูกาลหรือที่เรียกว่า “ฮีตสิบสอง คองสิบสี่” หนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยนั้น ส่วนใหญ่มักจะได้รับว่าจ้างให้ไปทำการแสดงเฉพาะงานที่เป็นประเพณีของคนอีสานนิยมจัดขึ้นเป็นประจำ ได้แก่ งานทำบุญอุทิศส่วนกุศล งานบวช งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น เวลาทำการแสดงส่วนมากจะเริ่มตั้งแต่เวลา 18.00 น. ถึงเวลา 24.00 น. บางงานก็มีการแสดงยืดเยื้อไปอีก แต่จะกำหนดเวลาไม่เกิน 02.00 น.

3.11 บทพากย์และบทเจรจา

เนื่องจากตัวหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย เชิดฉายเคลื่อนไหวอยู่บนหน้าจออันเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตผู้เชิดต้องพากย์และเจรจาดำเนินเรื่อง การเล่าเรื่องก็ตีคำพูดของตัวหนังก็ตี การออกอารมณ์และกิริยาของตัวหนังก็ตี การใช้การพากย์และเจรจา ผู้พากย์และเจรจาก็เป็นคนสำคัญอย่างยิ่งในการแสดง เพราะต้องมีความเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องราวและวิธีการแสดงในตอนนั้น ๆ ทั้งจะต้องจำบทพากย์ ซึ่งเป็นบทกวีนิพนธ์ที่แต่งไว้โดยเฉพาะ

การพากย์หนังประโมทัยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การพากย์ และการเจรจา เพื่อให้เป็นไปในทำนองเดียวกันกับโขน หนังใหญ่ และหนังตะลุงของภาคใต้ (รัถพร ชังธาดา 2526 : 38-43) เพราะท่วงทำนองและลีลาการพากย์ตลอดจนองค์ประกอบอื่น ๆ ของหนังประโมทัยเป็นไปในรูปแบบของการแสดงแบบเก่า

ชาวอีสานและชาวคณะหนังประโมทัยโดยทั่ว ๆ ไปเรียกการพากย์หนังประโมทัยด้วยคำว่า ภาษาถิ่นง่าย ๆ ว่า “ฮ้องหนังตะลุง” (ร้องหนังตะลุง) และเรียกการเจรจาว่า “ความเว้า” (คำพูด) พากย์และเจรจา ของหนังประโมทัย

บทพากย์หนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย มีทั้งที่เป็นกลอนแปด และกลอนบทละคร แบบภาคกลาง และกลอนลำชนิดต่าง ๆ เช่น ทางยาว เตี้ย ฯลฯ

การพากย์ทำนองร้องหนังตะลุงมักเป็นบทกลอนสั้น ๆ (ยกเว้นบทไหว้ครู) ที่แต่งขึ้น มาเอง โดยจำมาจากครูผู้สอนบ้าง คิดเป็นกลอนสั้น ๆ ขึ้นบ้าง แต่มักจะสั้น ๆ แล้วรีบเปลี่ยนเป็นเจรจา ไปส่วนมาก การเดินเรื่องจะใช้บทเจรจามากกว่า ที่ว่ากันได้เพียงสั้น ๆ ไม่ยาวเหมือนกับภาคใต้ แต่ถ้าเป็นกลอนลำมักจำกันได้ยาวมากซึ่งแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน บทพากย์ทำนองนี้ส่วนมากโดยทั่วไปจะใช้พากย์พระฤๅษี บรรยายเรื่อง ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ฯลฯ และมีบ้างที่ใช้บทพากย์แทน บทเจรจาทำนองที่เรียกว่า “ร้องหนังตะลุง” นั้น เป็นไปทำนองเลียนแบบการอ่านทำนองเสนาะและการร้องเพลงไทยของภาคกลาง เนื่องจากผู้พากย์เป็นชาวอีสานทำนองพากย์หนังประโมทัย จึงเพี้ยนไป อยู่กึ่งกลางระหว่างภาคกลางและภาคอีสาน ภาษาที่ใช้ปน ๆ กันเป็นทั้งภาษากลางและภาษาอีสานกลายเป็นแบบฉบับของทำนองเฉพาะการร้องหนังประโมทัยในภาคอีสานไปในที่สุดทำนองการพากย์แบบนี้ถ้าจะมีผู้คิดปรับปรุงแก้ไข ให้มีค่าและสำเนียงของภาคกลางอย่างถูกต้องแล้ว ก็จะทำให้ดูเหมือนไม่เป็นการพากย์หนัง

ประโมทัย

ส่วนบทเจรจาของหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย คือ บทสนทนา จะพูดเหมือนพูดธรรมดาไม่ได้เจรจาทันทีแบบโขนและหนังใหญ่ บทเจรจา คือ “ความเว้า” หนังประโมทัยมี 2 ชนิด เหมือนกับหนังตะลุงของภาคใต้ ได้แก่

1) บทเจรจาที่เป็นภาษากลาง นิยมใช้กับตัวพระ ตัวนาง ยักษ์ ที่เป็นท้าวพระยา มหา กษัตริย์ และเจ้านาย

2) บทเจรจาที่เป็นภาษาถิ่นอีสาน นิยมใช้กับตัวตลก เสนา และข้าทาสบริวาร ตัวรอง ๆ บางครั้งจะใช้ดนตรีประกอบ โดยเฉพาะกลองและฉาบเล็ก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดอารมณ์ โดยเฉพาะอารมณ์ โกรธ

3.12 เสียงและแสงสว่างที่ใช้ในการแสดง

การแสดงหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยส่วนมากจะแสดงกลางแจ้ง จำเป็นต้องใช้เครื่องเสียงที่มีคุณภาพสูง ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างมากในการแสดง ขนาดของเครื่องเสียงที่ใช้ 1,000 วัตต์ขึ้นไป ตู้ ลำโพงติดตั้งไว้ด้านข้างทั้ง 2 ข้าง ของโรงและจอ นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์ที่ใช้แยกเสียงร้องเสียงดนตรีแต่ละชนิด ทำให้เสียงกลมกลืนกันเรียกว่า มิกเซอร์ แสงสว่าง นับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะทำให้เกิดเงาของ ภาพตัวหนังปรากฏบนจอหนังจะใช้หลอดไฟฟ้า (60-100 แอมป์เทียน) เพียงหลอดเดียว ในขณะหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยไม่นิยม ใช้หลอดไฟฟ้าหลายหลอดเพราะจะทำให้เกิดเงาสะทอนทำให้ได้ภาพไม่สวย โดยจะติดตั้งหลอดไฟให้อยู่เหนือศีรษะของผู้พากย์

3.13 การแสดงเรื่องสังข์สินชัย ตอนนำเอาอา

3.13.1 ไหว้ครู

ถึ (ร้อง) : อิม หยุคก่อนรอก่อน รอฟังบทฟังตอน ตัวของหลานจะกล่าวว่า อิม หยุคก่อนรอก่อน รอฟังบทฟังตอน ตัวของหลานจะกล่าวว่า จะได้เล่นไปตามเรื่องที่มีนมมี มิได้แหกพระบาลี ออกมาว่า เชิญชมเล่นพอได้เป็นขวัญใจ จับเอาเรื่องสินชัยนำเอาอา ถ้ามันพลาดไปนิด ถ้ามันผิดไปหน่อย ขอภัยหลานน้อยเถิดคุณลุงเจ้าขา เถิดคุณลุงเจ้าค่าเชิญชมเล่นพอได้เป็นขวัญตา จงดูหลานอย่าจะกล่าว กลอน

3.13.2 พระยาภูษราษกล่าวความฝัน

พระยาภูษราษ (เจรจา) : ตัวข้าเองคือพระยาภูษราษ ได้ครอบครองเบ็จจารนคเรศ แห่งนี้เป็นเวลาช้านานผ่านมาแล้ว แต่ค่าคืนที่ผ่านมานี้ตัวข้าเองได้นอนสลบหลับไป ฝันว่าหอปราสาท แก้วหทัยอดลงดินฝันว่ารังสังวาลย์เกิดเป็นงูเกี่ยว ฝันอย่างนี้จักเป็นประการใดไม่ทราบได้ เพราะฉะนั้น แล้วจัก เรียกสมนเสนามาหาหรือจักดีเป็นแน่

3.13.3 ออกชมสวน

พระยาภูษราษ (พากย์) : โอ้ยขึ้นชี้ข้างพันค่าแสนค่า บริวารมานำแวดระวังขวาซ้าย มีทหารนำหน้ารักษากัยทางอากาศ ภูษราษแจ่มเจ้าสีพาน้องดุงเดิน ซ้ำกั้เงิน ๆ ผายกายจากนครหลวงทั้ง ปวงขุนไพรพลมาเต้าพากันเข้าอารัญญาในป่าทั้งเสนาหนุ่มน้อย ตามกันแห่นำเป็นเลิศล้ำสวนอาจของทิว เหมือนดังเทโว ผายหมู่ดวงดวงตัวพากันชัวชวช้อง ตีกลอง มาแห่แห่นแห่ เจ้าตามกันแมนบ่อล้อย โย นอเฮาก็มาถึงแล้วอุทยานสวนดอก เสาโนเฮามาชมดอกไม้ให้หายฮ้อนสว่างพระทัย

3.13.4 กุมภันท์ลักพาตัวนางสุมนทา

กุมภันท์ (พากย์) : พอได้นางสุมนทราสมามือแล้วแสนดีใจผ่องแผ้วแล้วเป็นหนักเป็น หนา ค้อมแล้วเท่านั้นละมิทันช้าถึบทะยานขึ้นฟ้าโดยเร็วพลัน

3.13.5 พิมพาและนางลุนชอุบุตร ณ ดันไทร

พิมพา (พากษ์) : โอ้ยนอนพอมมาถึงไทรทองอยู่กลางป่าเฮามาหยุดจอดยั้งเซาชั้นเพ็ง
เย็น เห็นแต่ลมพานต้องแล้วใบตองไทรดิ่งหย่าว ๆ เห็นแต่ลมพัดจ้าวใบปิ่นปิวเวินให้น้องเดินมาเข้าไทร
ทองชั้นฮ่อมเอาชั้นแล้วก็มวอนไหว้ พ่อพระอินทร์

3.13.6 ให้กำเนิด สังกข์ทอง สันชัย สีโหร

พิมพา (พากษ์) : โอ้ยนอนแยะเอ๊ย เจ็บจุก ๆ เจ็บแน่น ๆ เจ็ดแขนทางในปิ่นเป็นเงินแยะ
เอ๊ย เจ็บจุก ๆ เจ็บแค้น ๆ คือข่อยสียังออกก็ออกมาถ่อนอย่าให้ แม่เจ็บหลายแม่สิมรณาตายจาก
นครเมืองบ้าน ค้อมว่าแล้วบาดานและบุตรนาถน้อยก็เลยมีมว่าออกมา

3.13.7 สันชัยนำอาทกลับเมืองเปงจารนครเรศ

สุนทรธา (เจรจา) : โอ้ยนอนเฒ่าแม่นเจ้าลำเจ้าเมื่อยมาแต่ไสนอนโกนถ้วน ๆ อยู่กุมมา
ๆ เหลือใจได้

สุนทรธา (พากษ์) : โอ้ยนอนเฒ่าเอ๊ย ลูกกะลูกมาถ่อนสินลียาดเอาวอนเจ้าอาถ้วน
หลาย ลีนคองเหลือล้น เขาสิมาโถมกันเอาพระนางหนีจากพี่เอียบ่อยาก พรากจากเจ้าไกลพี่ พอพริบตา
บ่อยากไกลผัวช้วนชัวพอลยลัน เพราะว่าสันชัยท้าวทั้งสังข์ทองนำเอาอาถ้วนน้อยจำให้ทางพี่ชาย

อภิปรายผล

จากการศึกษามีข้อค้นพบที่นำมาอภิปรายได้ดังนี้ การวิจัยครั้งนี้ได้ค้นพบข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงหนังประโมทัยที่ปรากฏในคณะบุญเทียมน้อย ซึ่งมีการรักษาขนบการแสดงเป็นแนวทางมาอย่างต่อเนื่อง สืบทอดเป็นมรดกทางสังคมต่อกันมาจากอดีต ปัจจุบันมีรูปแบบการแสดงที่ยังรับใช้สังคมถึงแม้ว่าวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทควบคุมไปกับการแสดงหนังประโมทัย เช่น หมอลำเรื่องต่อกลอน หมอลำกลอนชิง รถแห่ แต่การแสดงหนังประโมทัยยังคงอยู่และยึดขนบธรรมเนียมในการแสดงอย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะ ด้านความรู้เกี่ยวกับการแสดงหนังประโมทัยค้นพบว่า วัฒนธรรมการแสดงหนังยังคงเข้มแข็ง เพราะภาพสะท้อนสังคมที่เปลี่ยนแปลง การท่องเที่ยวความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีเข้ามาแทรกแซง แต่การแสดงหนังประโมทัยสามารถปรับตัวสู่ความทันสมัย ไม่ทิ้งขนบต่างจากการแสดงหนังคณะอื่นยังคงพัฒนารูปแบบไปตามกระแสนิยมของผู้ชมอยู่เสมอสอดคล้องกับ จารุวรรณธรรมวัตร (2528 : 221) ศึกษาเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านภาคอีสาน มีบทบาทโดยตรงในเรื่องการผ่อนคลายความตึงเครียดในสังคม ส่งเสริมดนตรีพื้นบ้านและการละเล่นบางอย่าง และมีบทบาทในการลดช่องว่างระหว่างวิถีชีวิตแบบเก่าและแบบใหม่บางส่วน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าการแสดงหนังประโมทัยเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมสังคมอีสานสมัยก่อนมักมีการปรับตัวเข้าหาสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ การนำเอาวงดนตรีลูกทุ่งเข้ามาในคณะหนังประโมทัยคือการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของคณะ ความไพเราะของดนตรีและท่วงทำนองในการพากษ์เจรจา จังหวะในการแสดงหนังที่สามารถแสดงได้ตลอดทั้งคืน หมายถึงความสามารถในการออกเสียง ซึ่งมาจากการฝึกฝน ทั้งนี้เพราะเน้นธรรมชาติโดยไม่ต้องอาศัยส่วนอื่นช่วยสอดคล้องกับทฤษฎีสุนทรียะของ (ทวิเกียรติ ไชยงยศ, 2538) อธิบายว่ามีประโยชน์ คือ ประการหนึ่งได้รับความงามอมตะทางศิลปะซึ่งไม่เคยมีหรือเคยเห็นธรรมชาติมาก่อน เรียกได้ว่าได้รู้ได้เห็นเหนือกว่าคนธรรมดา ประการที่สอง ความสวยงามศิลปะจะฝังแน่นโดยความทรงจำไม่ลืมเลือนง่าย ๆ ประการที่สามศิลปะจะทำให้มนุษย์เรามีความเห็นร่วมกันทำให้จิตใจผูกพันต่อกัน

พัฒนาการการแสดงหนังประโมทัย จากการศึกษาพบว่า ศิลปะการแสดงหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย ได้ว่าเป็นการแสดงที่ไม่เหมือนคณะอื่นคือมีรูปแบบการแสดงของหมอลำเรื่องต่อกลอนและการแสดงหนังประโมทัยเข้าด้วยกัน และยังคงรักษารูปแบบไว้เป็นอย่างดี ทำให้ท้องถิ่นเกิดมีศิลปะ

และวัฒนธรรมที่คงอยู่ นอกจากนี้ยังเกิดให้มีการสร้างรายได้จากการแสดงหนัง อันได้แก่ฝ่ายเครื่องเสียง
เวทีที่ปรากฏใหม่สามารถอยู่ร่วมกับงานแสดง สามารถพัฒนาเป็นเศรษฐกิจแบบมีส่วนร่วมทุกบทบาท
หน้าที่ได้เป็นอย่างดี แต่ปัญหาที่พบจากการวิจัยมีในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. พัฒนาการประกอบการแสดง

จากการศึกษาพบว่า การแสดงองค์ประกอบทั้งด้านรูปแบบการประชาสัมพันธ์ ดนตรี บท
พากย์เจรจา เพลงร้อง ทำนองเพลง การแต่งกายของผู้เชิดหนัง ทั้งหมดนี้ยังมีองค์ประกอบเรื่องการนำ
เพลงร้องลูกทุ่งหมอลำและหมอลำปรับเนื้อหาให้ทันสมัยต่อเหตุการณ์ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ (วิวัฒน์
ชัย บุญภักดี, 2531) รายการพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านว่าวัฒนธรรมควรมุ่งส่งเสริมทั้งต่อวัฒนธรรมและ
ผู้สร้างงานวัฒนธรรมที่มีฝีมือ หรือมีความชำนาญการพิเศษ การส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปะวัฒนธรรมที่
รองรับการท่องเที่ยวควรมีการพัฒนาไปในรูปแบบที่เหมาะสมจึงจำเป็นต้องมีการประยุกต์ พัฒนารูปแบบ
เพื่อปลูกเร้าให้เกิดความน่าสนใจเช่นเดียวกับการพัฒนาการขับร้องเพลงลูกทุ่งหมอลำให้ทันสมัย
มากขึ้น

2. พัฒนาคูณภาพศิลปิน

จากการศึกษาพบว่า การแสดงในคณะบุญเทียนน้อยถือได้ว่าเน้นศิลปินและครูภูมิปัญญา
ท้องถิ่นในอำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ทุกคนในคณะต่างมีความสามารถแตกต่างกันออกไปตามแนว
ทางการแสดง โดยเฉพาะผู้ขับร้องและพากย์เจรจา บางครั้งไม่สามารถขับร้องกลอนเพราะที่ได้รับความ
นิยมได้ และจดจำเฉพาะบทร้องในยุคก่อนและอาจเป็นสาเหตุที่ไม่ดึงดูดผู้ชมให้ตื่นเต้นประทับใจไม่
สถานการณ์แสดงได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีเชิงสัญลักษณ์ของ John Dewey และ William I. Thomas
(สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2544) ว่าทฤษฎีเชิงสัญลักษณ์จะเป็นผู้กระทำ (Actor) และการตีความหมายของ
ความจริงทางสังคม ซึ่งผู้ขับร้องพากย์เจรจารุ่นใหญ่ ฝึนเห็นความนิยมของผู้ชมมายาวนาน มีเพลงใหม่ ๆ
ควรปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย

3. พัฒนาเทคโนโลยีและการจัดการ

การแสดงหนังในคณะบุญเทียนน้อย มีการพัฒนาและกระบวนการแสดงไปตามความเจริญ
เปลี่ยนแปลงของประเทศ โดยมีบริษัทแกรมมี่โกลด์ จำกัด มาเซ็นสัญญาสงวนลิขสิทธิ์ ศิลปินมี
ค่าตอบแทน ซึ่งการพัฒนานี้ทำให้การอนุรักษ์สืบสานการแสดงหนังประมอทัยไม่หายไปจากความนิยมตาม
ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม Tae Fritz Graeboer (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2544) อธิบายว่า
วัฒนธรรมหนึ่งจะแพร่กระจายไปยังแหล่งอื่น ๆ ได้ ต้องยึดหลักภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม การ
คมนาคมที่ดี เทคโนโลยีและการสื่อสารที่ดี ซึ่งการแสดงหนังประมอทัย ได้พัฒนาด้านเทคโนโลยีและการ
จัดการก็จะทำให้แพร่กระจายไปสู่ความนิยมได้กว้างขึ้น

4. พัฒนาความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่าองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวัฒนธรรม ควรช่วยกันส่งเสริม
ดูแลและวางนโยบายในการอนุรักษ์และพัฒนาการแสดงหนังประมอทัย ให้อยู่ในความนิยมของคนในสังคม
ปัจจุบัน เป็นพลังที่ทำให้วัฒนธรรมมีการเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่ดี และช่วยให้ศิลปินมีกำลังใจที่จะอนุรักษ์
วัฒนธรรมต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (พัทยา สายหู, 2531) เกี่ยวกับการพัฒนาส่งเสริมวัฒนธรรม
พื้นบ้านว่าการส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นอุปกรณ์การดำรงชีวิตและมีความหมายแท้จริงใน
ฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ซึ่งบุคคลภายนอกเป็นผู้ชมเท่านั้น การส่งเสริมและพัฒนาจะสำเร็จได้หาก
ความร่วมมือและประโยชน์ของทุกฝ่ายสามารถตอบความต้องการของกันและกันได้

5. บริบทสังคมอีสาน

ในส่วนของการถ่ายทอดวรรณกรรมเข้าสู่ภาคอีสานนั้น ผศ.ดร. ทรงวิทย์ พิมพะกรรณ์ ได้สันนิษฐานเส้นทางไว้ว่า จากล้านนาแพร่เข้าสู่ล้านช้างหลวงพระบาง และถ่ายทอดไปสู่เวียงจันทน์โดยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช จากนั้นส่งต่อไปสู่ภาคอีสานซึ่งสมัยนั้นยังเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้างผ่านทางสำนักเรียนโดยจากเวียงจันทน์ ข้ามแม่น้ำโขงมาอีสานเหนือ เช่น ขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม

จากปัจจัยดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการอนุรักษ์พัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยความร่วมมือของทุกฝ่ายก็จะทำให้การแสดงหนังประโมทัยเป็นวัฒนธรรมมรดกสืบทอดทางวัฒนธรรมอันทรงดงามต่อไป

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การศึกษาต้นแบบของการแสดงหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อยทำให้รู้รากเหง้าของการพากย์เจรจา การแสดงหมอลำเพลิน ที่เข้ามามีอิทธิพลทำให้ศิลปินในยุคปัจจุบันนำทำนองไปเป็นต้นแบบการสร้างสร้อยกลอน และนำทำนองไปประกอบการแสดงในวงโปงลางอย่างแพร่หลาย สามารถพัฒนาไปในทางที่ถูกต้องตามต้นฉบับ และคงไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างยาวนาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 นักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องด้านการวิจัยสามารถนำผลของการวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์การวางแผนดำเนินการวิจัยได้

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปพัฒนาและประยุกต์ใช้เพื่อการวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อค่านิยมที่เสื่อมถอยของผู้คนในสังคมอีสานในการรับชมหนังประโมทัย

2.2 ควรมีการเก็บรักษาข้อมูลเพื่อให้เกิดความสำคัญต่อการศึกษาของหน่วยงานราชการหรือสถานศึกษา ซึ่งจะสามารถรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ควรมีการบันทึกบทพากย์ บทเจรจาให้ครบทุกบท เพื่อมิให้สูญหายและเป็นประโยชน์ต่อการสืบทอดต่อไป

2.4 ควรมีการบันทึกเสียงของทำนองบทเพลงต่าง ๆ เอาไว้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งต่อไป

2.5 ควรสืบทอดการแสดงของหนังประโมทัยคณะบุญเทียมน้อย เรื่องสังข์สินชัย ตอนนำเอา

อา

เอกสารอ้างอิง

จักรกฤษ เรืองวุฒิ. (2555). การศึกษาดนตรีประกอบการแสดงหนังประโมทัยของคณะเพชรโพทันทน์ อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร [ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2528). เรื่องบทบาทของหมอลำต่อสังคมอีสานในช่วงกึ่งศตวรรษ, *บทบาทของหมอลำต่อสังคมอีสานในช่วงกึ่งศตวรรษ*. สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2530). *เอกสารประกอบวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภาควิชาภาษาไทย, คติชาวบ้าน*. อักษรวัฒนา.
- อนันตแวง. (2563). สัมภาษณ์.
- เจริญชัย ขนไฟโรจน์. (2563). สัมภาษณ์.
- เดช เดชพิมพ์. (2531). การศึกษาเรื่องหนึ่งประมอทัยในจังหวัดร้อยเอ็ด. [ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต]. <https://bit.ly/3DlmeVd>
- ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์. (2563). สัมภาษณ์.
- บุญเลิศ สาระอวาาส. (2563). สัมภาษณ์.
- ประจักษ์ สารรักษ์. (2563) สัมภาษณ์.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2525). *ศิลปะกับสังคม, พื้นบ้านพื้นเมือง*. เจ้าพระยา.
- ทรงวิทย์ พิมพ์กรรม. (2558). *ตัดสินรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด ครั้งที่ 16 ประเภทสารคดีเชิงศิลปวัฒนธรรม*.
- ทวีเกียรติ ไชยงยศ. (2538). *สุนทรียทางทัศนศิลป์ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. โครงการตำราคณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- พิทยา สายหู. (2531). *แนวทางในการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้าน. ในแนวทางการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านไทย, โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว*.
- ยศ สันต์สมบัติ. (2540). *มนุษย์กับวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัถพร ช่างาดา. (2526). *หนังสือประมอทัย: หนังสือตะลุงอีสาน*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- วิวัฒน์ชัย บุญภักดี. (2531). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน: ทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง*. นิเวศน์สัญจรวิถีทางสู่การอนุรักษ์ โอเดียนสโตร์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2551). *การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม: แนวคิด วิถีวิทยา ทฤษฎี (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. อมรินทร์ก๊อปปี้.
- สุรพล เนสุสินธุ์. (2563) สัมภาษณ์.
- เหรียญ วรรณแวงควง. (2563) สัมภาษณ์.
- Miller, T.E. & Jarenci C. (1979). Shadow Pupper Theatre in Northeast. *Jornal of the Siam society*, 1, 293 - 311.